

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการที่มนุษย์ได้คิดค้น สร้างสรรค์ ประดิษฐ์ หรือพัฒนาสิ่งต่างๆ ขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้สังคมยอมรับว่าความคิด การสร้างสรรค์ หรือสิ่งทีค้นพบเหล่านั้น มีคุณค่า มีราคา และอาจถือเอาได้ ความคิดสร้างสรรค์เหล่านั้นจึงถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรองความเป็นเจ้าของให้กับผู้ที่คิดค้นสร้างสรรค์ แต่ทั้งนี้การที่กฎหมายจะให้การรับรองความเป็นเจ้าของได้นั้น ทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวจะต้องถูกแสดงออกมาในลักษณะกายภาพ สามารถจับต้องได้ (tangible property) ทำให้สามารถนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นสิทธิที่เกิดขึ้นเหนือทรัพย์สินดังกล่าว จึงมีลักษณะ 2 รูปแบบ คือ

1. สิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน ตามหลักกรรมสิทธิ์ ซึ่งให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของทรัพย์สินนั้น โดยให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้เป็นเจ้าของในการกระทำการใดๆ กับทรัพย์สินดังกล่าว
2. สิทธิของผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิในอันที่จะกระทำการใดๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ถือได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างการได้รับสิทธิประโยชน์ของปัจเจกบุคคล (incentive) กับประโยชน์สาธารณะ (public interest) เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ ความคิดสร้างสรรค์นั้น เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาก่อให้เกิดความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งผู้เป็นเจ้าของความคิด การประดิษฐ์คิดค้นนั้น และเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา เกิดความก้าวหน้า รัฐจึงให้สิทธิผูกขาดแก่ผู้ทรงสิทธิในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่เมื่อระยะเวลาดังกล่าวสิ้นสุดลง การประดิษฐ์ คิดค้นนั้น ย่อมต้องตกเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ (public domain) ต่อไป โดยสังคมจะได้รับประโยชน์จากการให้สิทธิผูกขาดชั่วคราว (temporary monopoly) แก่ผู้ประดิษฐ์ คิดค้นสร้างสรรค์ มีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นการกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมส่วนบุคคล
2. ก่อให้เกิดเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตขั้นใหม่

3. เกิดการแพร่กระจายความรู้ใหม่ๆ
4. เป็นการกระตุ้นนวัตกรรม โดยองค์กรหรือบริษัทอื่นๆ

ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ (สินค้า) ซึ่งเป็นการคุ้มครองในเรื่องการผลิต หรือประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ขึ้น ได้แก่ สิทธิบัตร การคุ้มครองพันธุ์พืช การคุ้มครองแผนผังวงจรรวม การคุ้มครองความลับทางการค้า
- 2) การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องในเชิงการตลาด ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองการอ้างชื่อ ได้แก่ เครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

โดยหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมนั้น ได้แก่ หลักดินแดน (Territorial Principle) และหลักความเป็นอิสระของสิทธิบัตร (Independent of Patent) ซึ่งได้ถูกบัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 โดยสาระสำคัญของหลักการทั้งสองนี้คือ เป็นการยืนยันการยอมรับอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ คือทุกประเทศย่อมมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองในการบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศมีความเป็นอิสระจากกัน

นอกจากนี้ การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมซึ่งมีมูลค่าสูงทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร สิทธิบัตรพืช การให้ความคุ้มครองพันธุ์พืช และการให้คุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม ทำให้เกิดการสร้างอำนาจทางการตลาด (market power) ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ทั้งๆ ที่การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศเป็นอย่างมาก โดยผ่านทาง การถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่ทั้งภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญายังเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการวิจัย และการพัฒนา (Research and Development) ต่อไปอีกด้วย

ในปัจจุบัน การเผยแพร่ข้อมูลความรู้อันเป็นวิทยาการทันสมัย ซึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาผ่านทางเทคโนโลยี สามารถดำเนินการได้ 3 วิธี ได้แก่

1. การค้าสินค้าระหว่างประเทศ (International Trade in Goods) ซึ่งเป็นการนำเข้าสินค้าทุน และวัตถุดิบทางเทคโนโลยีโดยตรง โดยสินค้าเหล่านี้ มักถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต

2. การลงทุนทางตรงจากต่างชาติ (foreign direct investment) ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีอันทันสมัยนั้น เข้ามาลงทุนภายในประเทศ ย่อมต้องนำเทคโนโลยีอันทันสมัยนั้น รวมถึง เทคนิค องค์ความรู้ใหม่ เข้ามาใช้ในการลงทุน และการประกอบกิจการด้วย ก่อให้เกิดการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีขึ้น

3. การทำข้อตกลงขออนุญาตใช้สิทธิทางเทคโนโลยี (Licensing Agreement) เมื่อผู้เป็นเจ้าของวิทยาการองค์ความรู้ใหม่ๆ ไม่สามารถลงทุน นำวิทยาการ ความรู้นั้นมาใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์ได้ด้วยตนเอง จึงอาจมีการทำสัญญาอันเป็นข้อตกลงในการขออนุญาตใช้สิทธิทางเทคโนโลยีขึ้น ซึ่งการทำสัญญา หรือข้อตกลงดังกล่าว จะทำให้เกิดการถ่ายทอดวิทยาการ ความรู้นั้นไปสู่ คู่สัญญาอีกฝ่าย เพื่อนำไปใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

นอกจากนั้น ทรัพย์สินทางปัญญายังมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการวิจัย และการพัฒนา (Research and Development) เทคโนโลยี หรือวิทยาการ ความรู้ที่มีอยู่ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของวิทยาการ ความรู้ ความคิด จะต้องเปิดเผยข้อมูลการประดิษฐ์คิดค้นนั้น ทำให้เข้าถึงองค์ความรู้เหล่านั้นได้ง่ายขึ้น จึงเกิดการวิจัยและพัฒนาต่อไปได้

จากบทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะบทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาประเภทที่เป็นการประดิษฐ์คิดค้นนั้น ทำให้กฎหมายต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งได้รับสิทธิผูกขาดในช่วงระยะเวลาหนึ่งกับผลประโยชน์สาธารณะในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ทางเทคโนโลยี วิทยาการอันทันสมัย เพื่อนำไปพัฒนาต่อไป รวมถึงสามารถนำข้อมูลความรู้นั้นไปใช้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ได้ เมื่อพ้นระยะเวลาที่ผู้ทรงสิทธิได้รับ ซึ่งการศึกษานี้มุ่งเน้นเฉพาะเพียงแต่สิทธิบัตร สิทธิบัตรพืช และการคุ้มครองพันธุ์พืชเท่านั้น โดยกฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว

ของผู้ทรงสิทธิในการผลิต (ในกรณีสิทธิบัตร) และสิทธิในการเพาะพันธุ์ หรือการขยายพันธุ์พืช (ในกรณีสิทธิบัตรพืช และการคุ้มครองพันธุ์พืช) การใช้ การขาย การเสนอขาย การจำหน่าย และการนำเข้ามาในประเทศ

เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องมีกฎหมายภายในบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ทรงสิทธิในประเทศพัฒนาแล้ว จึงได้ผลักดันเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในมิติระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความกดดันและอำนาจการต่อรองกับประเทศกำลังพัฒนา โดยผ่านทางการค้าระหว่างประเทศทำให้บทบัญญัติเรื่องการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กลายเป็นส่วนหนึ่งของความตกลงพหุภาคีทางการค้า โดยถูกผนวกเข้าเป็นภาคผนวก 1C (ANNEX 1C) เรียกว่า ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลง TRIPS ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกนำไปบัญญัติใช้เป็นกฎหมายภายใน นอกจากนั้นในปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยกระแสการแข่งขันทางการค้าเสรีอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศต่างๆ เจรจาเปิดเขตการค้าเสรีในระดับทวีภาคีกันมากขึ้น ซึ่งการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีได้หยิบยกประเด็นเรื่องการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาต่อรองกัน เพื่อเพิ่มระดับในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสมาชิก

อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ทรงสิทธิแต่เพียงฝ่ายเดียว ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่สังคมส่วนรวม ดังนั้นกฎหมายจึงต้องมีบทบาทเข้ามาช่วยเสริมสร้างสมดุล ระหว่างผลประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิและผลประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งหนึ่งในมาตรการดังกล่าวได้แก่ การระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (exhaustion doctrine) หรือหลักการวางขายครั้งแรก (first sale doctrine) ซึ่งนิยมเรียกกันในประเทศสหรัฐอเมริกา คือเมื่อมีการวางขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ผู้ทรงสิทธิย่อมไม่มีสิทธิเหนือผลิตภัณฑ์นั้นอีกต่อไป

ทั้งนี้จากการที่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะสิทธิตามสิทธิบัตร สิทธิบัตรพืช หรือการคุ้มครองพันธุ์พืช นั้น ถือเป็นเป็นสิทธิ (Multiple Rights) ซึ่งเป็นการรวมสิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อันเกิดจากความคิด การประดิษฐ์นั้นทั้งสิ้น ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวนั้น อาจจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 สิทธิในการก่อให้เกิดสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ตามทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งได้แก่ สิทธิในการผลิต การประดิษฐ์ รวมถึง สิทธิในการใช้กรรมวิธีในการผลิต

กลุ่มที่ 2 สิทธิในการควบคุมสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งได้แก่ สิทธิในการใช้ การขาย การจำหน่าย รวมถึง สิทธิในการนำเข้า

โดยสิทธิของผู้ทรงสิทธิที่จะระงับสิ้นไปตามหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายสิทธิบัตรพืช และกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ได้แก่สิทธิในการใช้ การขาย การเสนอขาย การจำหน่าย และการนำเข้าในประเทศ ทั้งนี้ไม่รวมถึงสิทธิในการผลิต (ในกรณีสิทธิบัตร) และสิทธิในการเพาะพันธุ์ หรือการขยายพันธุ์พืช (ในกรณีสิทธิบัตรพืช และการคุ้มครองพันธุ์พืช) เนื่องจากโดยลักษณะของสิทธิในการผลิต สิทธิในการเพาะพันธุ์ หรือการขยายพันธุ์นั้นเป็นการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ มิใช่เป็นการกระทำต่อผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความคุ้มครองนั้น จึงมิได้อยู่ภายใต้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานี้

อย่างไรก็ตาม หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ย่อมต้องมีข้อยกเว้นบางประการเพื่อมิให้สิทธิของผู้ทรงสิทธิถูกจำกัดลงมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้ขาดสิ่งจูงใจในการประดิษฐ์คิดค้นนั่นเอง โดยข้อยกเว้นหลักการดังกล่าว ได้แก่

1. ข้อยกเว้นตามข้อสัญญาที่ขอบด้วยกฎหมาย (valid restrictions)
2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายแข่งขันทางการค้า
3. ข้อยกเว้นตามการให้อนุญาตโดยปริยายอย่างแท้จริง (True Implied License Distinguish)
4. ข้อยกเว้นตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช

ปัจจุบัน ได้มีการตีความการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็น 2 แนวทาง คือ

1. เมื่อผู้ทรงสิทธิได้ขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองแล้ว สิทธิของผู้ทรงสิทธิย่อมระงับสิ้นไปโดยปริยายตามทฤษฎีการอนุญาตโดยปริยาย (Implied License Theory) โดยในการขายผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้น ผู้ทรงสิทธิได้อนุญาตโดยปริยาย

(Implied License) ให้ผู้ซื้อสามารถดำเนินการใดๆ กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวตามแต่ความมุ่งหมายได้ หากผู้ทรงสิทธิมิได้กำหนดเงื่อนไขใดๆ ไว้ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ เป็นที่นิยมของศาลประเทศอังกฤษ ที่จะนำมาปรับใช้แก่กรณี

2. หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (exhaustion doctrine) หรือในบางครั้งเรียกว่า การสิ้นสิทธิโดยอัตโนมัติ (automatic exhaustion) ซึ่งตามหลักการนี้ หากผู้ทรงสิทธิขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองโดยได้รับค่าตอบแทนจากการขาย หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในครั้งแรกแล้ว สิทธิของผู้ทรงสิทธิเหนือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวย่อมต้องระงับสิ้นไปด้วย โดยในปัจจุบันหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานี้ได้ถูกปรับใช้ในลักษณะ 3 รูปแบบซึ่งได้แก่

- การระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ (National Exhaustion) กล่าวคือ เมื่อมีการวางขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาครั้งแรกภายในดินแดนประเทศใดแล้ว สิทธิของผู้ทรงสิทธิย่อมสิ้นสุดลงเฉพาะแต่เพียงภายในดินแดนเท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้วางอยู่บนพื้นฐานของหลักดินแดน (Territorial Principle) นั่นเอง
- การระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาค (Community Exhaustion) กล่าวคือ เมื่อมีการวางขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาครั้งแรกในเขตภูมิภาคใดแล้ว สิทธิของผู้ทรงสิทธิย่อมระงับไปเฉพาะแต่เพียงภายในเขตภูมิภาคเท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ปัจจุบันได้ปรับเฉพาะในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้ว หลักการนี้ก็ได้วางอยู่บนพื้นฐานของหลักดินแดน (Territorial Principle) เช่นเดียวกัน เพียงแต่เป็นการขยายเขตแดนให้กว้างมากขึ้น ครอบคลุมภูมิภาค
- การระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (International exhaustion) กล่าวคือ ไม่ว่าผู้ทรงสิทธิจะวางขายผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาครั้งแรก ณ ที่ใดก็ตามสิทธิของผู้ทรงสิทธิย่อมระงับสิ้นไปไม่เฉพาะเขตแดนใดเขตแดนหนึ่ง แต่ระงับสิ้นไปในทุกประเทศ

ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ได้ปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้เป็นผลมาจาก Article 6 ของความตกลง TRIPS ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ประเทศต่างๆ สามารถกำหนดรูปแบบหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายภายในของตนได้ ซึ่งประเทศต่างๆ ได้มีการปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิใน

ทรัพย์สินทางปัญญาที่แตกต่างกันไป ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปรับใช้หลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาภายในประเทศ กลุ่มประเทศสหภาพยุโรปได้ปรับใช้หลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาค ส่วนประเทศญี่ปุ่นได้ปรับใช้หลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ เป็นต้น

ถึงแม้ว่า ในการกำหนดการปรับใช้รูปแบบหลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่างๆ นั้น จะขึ้นอยู่กับนโยบายภายในของแต่ละประเทศในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ผู้ทรงสิทธิก็ตาม แต่ทั้งนี้ รัฐควรคำนึงถึงปัจจัยในด้านอื่นๆ เพื่อก่อให้เกิดความเหมาะสมในการปรับใช้หลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้นกับประเทศต่อไป ซึ่งปัจจัยสำคัญในการพิจารณานั้น ได้แก่

1. ความสมดุลในด้านต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นธรรมชาติ ความสมดุลในด้านการกระจายรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสามารถนำทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดนั้นไปใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุด รวมทั้งปัจจัยทางด้านการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นโดยการค้าระหว่างประเทศที่การปรับใช้หลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการอนุญาตให้มีการนำเข้าหรือไม่ได้ด้วย นอกจากนี้ ยังคงต้องคำนึงถึงการได้รับการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีซึ่งอยู่ในรูปของสินค้าทุนที่จะเข้ามาภายในประเทศ อันเกิดจากการนำเข้าด้วย

2. เครื่องมืออื่นๆ ทางกฎหมายที่สามารถนำมาบังคับใช้ควบคู่ไปกับหลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งได้แก่ มาตรการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing) กฎหมายแข่งขันทางการค้า รวมทั้งระบบการกำกับดูแลราคาสินค้าที่ผลิตขึ้นตามสิทธิบัตร

หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มาตรา 36 วรรค 2(7) รวมถึง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 33 วรรค 2(6) ซึ่งได้บัญญัติยกเว้นสิทธิของผู้ทรงสิทธิเกี่ยวกับการใช้ การขาย การเสนอขาย มีไว้เพื่อขาย และการนำเข้านั้น มีผลทำให้ผู้ทรงสิทธิไม่สามารถห้ามการนำเข้าซ้อนได้ จึงกล่าวได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยได้ปรับใช้รูปแบบหลักการระดับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (International Exhaustion) นั่นเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ เพื่อกำหนดความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ทรงสิทธิ กับประโยชน์ของ

สาธารณะ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคนั้น เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับระดับการพัฒนาประเทศ และระดับความสามารถทางด้านเทคโนโลยีของประเทศไทยแล้ว เนื่องจาก

1. ตามหลักการดังกล่าวก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งแก่ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และผู้เป็นเจ้าของสินค้าซึ่งได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว โดยหลักการดังกล่าวมีการจัดสรรสมดุลระหว่างผู้ทรงสิทธิบัตร และประโยชน์สาธารณะได้อย่างสมดุล กล่าวคือ ผู้ทรงสิทธิบัตรได้รับกำไรจากการลงทุนลงแรงของตนเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น มิใช่สามารถเรียกเอาผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าเดียวกันนั้นได้อย่างไม่จบสิ้น โดยเป็นไปตามทฤษฎีโอกาสเพียงครั้งเดียว (Single Opportunity Theory) ซึ่งศาลสูงสุดของประเทศญี่ปุ่นได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ในคดี BBS

2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการค้า คือทำให้การค้ามีความเสรี และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหากมีการอนุญาตให้มีการนำเข้าซ้อนสินค้าซึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ย่อมเป็นการส่งเสริมให้มีการแข่งขันทางการค้า ทำให้อำนาจผูกขาดของผู้จัดจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียวลดลง และทำให้ผู้บริโภคสามารถใช้สินค้าทดแทนสมบูรณม์ได้ในราคาที่ต่ำ โดยผู้บริโภคจะสามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง

3. ทำให้ประเทศไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากช่องทางในการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศช่องทางหนึ่งคือ การนำเข้าสินค้าทุน ซึ่งได้แก่สินค้าประเภทเครื่องจักร อุปกรณ์ ที่นำมาใช้ผลิตสินค้าประเภทแรงงานเข้มข้น โดยการยอมรับหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศยอมทำให้ผู้ประกอบการไทยสามารถซื้อสินค้าทุนที่นำเข้าจากการนำเข้าซ้อนได้ในราคาที่ต่ำลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากปริมาณสินค้าในตลาดมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันทางด้านราคานั้นเอง นอกจากนั้นยังทำให้ผู้ประกอบการสามารถเลือกที่จะนำเข้าเครื่องจักร (สินค้าทุน) ที่มีความใหม่ และทันสมัยได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากแนวทางในการกำหนดหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง 3 รูปแบบนั้น ในปัจจุบันบทบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตร และกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชในประเทศไทย มิได้กล่าวถึงหลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด แต่หาก

พิจารณาถึงบทบัญญัติซึ่งเกี่ยวกับข้อยกเว้นสิทธินำเข้า ทำให้สามารถตีความได้ว่า ประเทศไทยได้ปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิระหว่างประเทศ (International Exhaustion)

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ระหว่างประเทศนี้ มีความเหมาะสมต่อระบบกฎหมายของประเทศไทยแล้ว เพื่อสร้างความสมดุล ในด้านต่างๆ ทั้งในภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม ดังนั้น ในการเจรจาความตกลง ไม่ว่าจะ เป็นการเจรจาความตกลงในระดับพหุภาคี หรือความตกลงจัดทำเขตการค้าเสรี (ทวิภาคี) ก็ตาม ประเทศไทยควรต้องยืนยันการปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ระหว่างประเทศ (International Exhaustion) ดังกล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในการเจรจาความตกลงระหว่างประเทศปัจจุบันนั้น ประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีผลผลักดันให้มีการใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ในประเทศ จะเห็นได้จากความตกลงเขตการค้าเสรีที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดทำกับประเทศต่างๆ นั้น มีผลผลักดันให้มีการปรับใช้หลักการระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิบัตรยา ดังนั้น ในการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ระหว่างประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา ก็มีแนวโน้มมีผลผลักดันให้มีการปรับใช้หลักการในรูปแบบดังกล่าวด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสามารถห้ามการนำเข้าซ้อนได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างทางด้านราคาระหว่างตลาดสินค้าในแต่ละที่ ซึ่งอาจทำให้ราคาสินค้าในประเทศมีราคาสูงกว่าที่ควร เนื่องจากขาดการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ ในกรณีดังกล่าว จึงควรนำเครื่องมือทางกฎหมายอื่นๆ มาพิจารณาบังคับใช้ และกำกับการผูกขาดสินค้าของผู้ทรงสิทธิ หรือผู้แทนจำหน่าย แต่เพียงผู้เดียวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing) ระบบการกำกับดูแลราคาสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งกฎหมายแข่งขันทางการค้า มาบังคับใช้เพื่อมิให้ผู้ทรงสิทธิได้รับความคุ้มครองมากเกินไปจนกระทั่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อสังคมส่วนรวม